

# L' EXCURSIONISTA

## BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY V.

BARCELONA 28 DE FEBRER DE 1882

NÚM. 40.

### CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 2'50 pessetas al any.—Número sol 25 cènts.  
—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totes las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Parera, y Felip.

### TORNS DE CONFERENCIAS.

Mars 10.—Instrucció pública.—D. Joaquim Riera y Bertran.

— 24.—Nocions prácticas de fotografia pera us dels excursionistas.

### SESSIONS.

Mars 9.—Sessió preparatoria de l' excursió á Montalegre y Tiana.—  
D. Antoni Massó.

— 23.—Sessió preparatoria de l' excursió á Sant Miquel de Fluviá y  
Castelló d' Ampurias.

### EXCURSIONS.

Mars 12.—Excursió á Montalegre y Tiana.

— 25 y 26.—Excursió á Sant Miquel de Fluviá y Castelló d' Ampurias.

SÓCIS ENTRATS DURANT LO MES DE FEBRER.

D. Antoni Doderó y Montobbio.

» Jaume Badía y Bertran.

» Francisco de Mercader y de Borrás.

» Joan Bacarissas.

» Francisco Armadá.

» Joan Marxuach.

» Tomás Moragas.

» Emili Abreu y Viaña.

» Sergi Singla y Daumas.

» Pere Font.

» Telesforo Serra.

» Agustí Sadurní y Anglada.

### EXCURSIÓ

Á MARTORELLAS, SANT FOST Y CABANYES,

lo dia 22 de Janer de 1882.

Reunits en l' estació del camí de ferro de Fransa los Srs. Támaro, Cardona, Vergés y Casades (P.) sortiren en lo tren d' un quart



de set del matí, arribant á las 7 á Mollet, en qual punt feren camí envers los pobles més amunt dits.

Al ferse de dia lo termómetro marcava zero graus, y feya bó de veure la blanquillor dels camps y del herbatje produhida per la gebre y los entelats crestalls d' aygua gelada, que en los regarots y rieras hi havia.

Dirigintse via dreta envers las serraladas ditas de la Costa, se passa lo gual del Besós, quals hermosas salzeredas en temps de primavera plenas de verdors y armonías, restavan mortas y despulladas.

Al peu de las serras, y per camí de carro que 's decanta un poch á la esquerra, s' hi trovan las primeras casas de Martorellas, bonich conjunt de pintoresch efecte, puix que en curt espay se vehuen aplegats bells grupos d' arbres, y enredadas bardissas que omplenan los marges d' un torrent, que devalla de las vehinas serras.

Seguint lo camí. á la dreta, se passa un recte carrer de novas casassas, que ben tost se deixa pera continuar en la dita direcció un camí que descendint sempre, baixa fins al peu d' un torrent, qual marge dret se trova atapahit d' espessa vegetació y demunt del qual crida l' esment una magnífica casa dita *Can Roda*. Desde aquet lloch y davant per davant se veu la vella iglesia de Martorellas rodejada d' un conjunt de rónegas casas, enfilat tot damunt d' un puig. Per ell se puja la suau costa fins al peu de l' iglesia.

Bellíssim quadro formava la llarga tirallonga de donas ab la blanca mantellina y d' homes ab sas moradas barretinas que á professó feta baixava de missa, serpentejant per los carrers del poble.

Aquest se trova situat, com s' ha dit ja, en un puig y voltat per las altas serras y estribacions de la cordillera de marina que esglahonantse ab suau gradació fins al riu, permet desde ell veure la plana del Vallés ab los pobles de Mollet, Santa Perpétua, Sabadell y Parets, tancant l' ample panorama 'l Montserrat, Sant Llorents del Munt y Montseny.

En un enlayrat puig de part de solixent s' alsa la vella torra del castell de Sant Miquel y per la part de mitjorn las montanyas de Montalegre, ab sos disminuïts boscos.

Rebuts los excursionistas ab exquisida amabilitat per lo Reverent Mossen Joan Comas, Prebere, Rector de Martorellas, los acompanyá en sa visita atenentlos continuament.

L' iglesia es una modesta construcció de la primera época del goticisme. La volta apuntada es sostinguda per dos archs ojivals que venen apoyats en altres tantas faixas adossadas al mur. Posteriorment, tal vegada en lo sigle xvi, foren construïdas las capellas laterals, quals ingressos son adornats lleugerament.

Un curiós retaule del xv, de Sant Sebastiá, crida l' esment en lo



primer altar de l'esquerra, dividit en quatre requadros que figuraran passos de la vida d'aquell màrtir, y adornat de bells treballs de talla. Alguns altres retaules del xvii y xviii, existeixen en altres capelles, poch notables.

Molt digne d'esser coneguda es una creu, de plata, ab 10 preciosos esmalts, obra del xiv ó xv; no menys que una altre, del propi metall, d'un metre 55 centímetres d'alsada, hermós treball del xvii. A mes hi ha una creu pel *Lignum crucis* de la propia época y un Ostensori barroch.

L'arxiu conté curiosos plechs de pergamins dels sigles xiii, xiv y xv y posteriors, comprenent concordias entre los Barons de Moguda y los PP. de Montalegre, per rahó del senyorió del terme, reconeixement de drets reals etc. y una curiosa Butlla d'Alexandre V, ab la *bull*a de plom que penja del pergami, del any 1361; y com á notabilíssima l'acta de la consagració de l'iglesia, en la que consta que ho fou als VI de las kalendas d'Agost de 1105, firmada per Bernat, Bisbe de Barcelona, y demés assistents al acte.

Després d'haver obsequiat lo Rnt. Rector als excursionistas ab un frugal refrigeri, los acompanyá fins fora 'l poble, indicantlos lo camí de Sant Fost.

A las 10 sortian de Martorellas, empleant en la visita una hora y mitja.

Lo camí segueix á la dreta del poble á mitja vessant de la montanya, desde qual punt no 's pert may l'hermós panorama descrit, y baixant per entre vinyas que las vessants d'aquella omplenan s'arriba ab mitja hora á Sant Fost de Capcentellas, tan poéticament situat com lo poble de Martorellas.

Unas quantas casas rodejan l'iglesia, tenint lo lloch un arrabal compost d'un sol carrer de noves y bonicas casas, distant un mitj quart baixant, conegut per la Plana.

En la moderna fatxada de l'iglesia reformada fá cinch anys, hi ha una lapideta que diu que fou consagrada lo 4 de Desembre de 1141. Ab tal reforma se destruí completament la vella construcció de la qual no 'n queda rastre visible.

Rebuts ab la més gran deferencia per lo Rnt. Rector Mossen Esteve Mas, feu observar un preciós frontal, que col·locá á bon lloch pera que pogués esser millor estudiat, y á indicació dels excursionistas accedí gustós á custodiarlo en la rectoria, pera evitar que mans profanas lo destruís.

Los Srs. Támaro y Vergés traguieren d'ell alguns dibuixos.

Consisteix lo dit frontal en un quadro al encàustich de 1'50 metres de llarch per 1'03 d'alt, que representa passos de la vida de Sant Ciprià, dividit en 8 requadros. Per lo rudimentari del dibuix y del colorit, aixís com per los adornos y accessoris indica que pertany á primers del xii.

En l'altar de Sant Joan s'hi trovan quatre requadros, fragment



d'altre retaule, obra del xv, molt notables, que figuren lo Naixement del Sant, la Visitació, la Predicació y 'l Degollament.

En la sala de la Rectoria, lo Sr. Rector organísá una modesta, més valiosa exposició, de lo millor que custòdia y consisteix en alguns fragments de retaules del xiv y xv, que contenen un Sant Joan, l' Adoració dels Reys, la Resurrecció y lo Calvari; duas taulas del Renaixement; un quadro de Jesus á la Columna, l' Oració al Hort, bastant bons, y altres d'escás mérit; y quatre grabats antichs, representant lo Cel, lo Purgatori y l' Infern, un Sant Pere y Sant Pau y Sant Jeroni, copias aquestos de Guido Reni.

Foren aixís meteix mostrats una creu de plata, un *Lignum crucis*, un cálzer del xvi y un interessant copó pera l' Eucaristía, de fusta daurada y que sembla del xiii ó xiv. A més un incenser, una bacina y un missal imprés del sigle xvi.

L' arxiu de la parroquia fou cremat pels francesos, y avuy conta un escás nombre de documents.

Se diná á la 1 á can Lluís, de la Plana, y tornats á Sant Fost, esperáren que lo Sr. Rector termenás la funció de l' iglesia, y envers tres quarts de quatre, acompanyats per lo meteix Senyor feren via cap á Cabanyes.

Prengueren un camí de dressera, montanya amunt, direcció S. deixant á la esquerra una pineda, entraren dins d' un bosch y, dret á dret sempre, baixaren á un torrent, pera pendrer lo marge oposat en lo que, solitaria, hi ha la bisantina iglesia de Cabanyes. (1/2 hora) Res més senzill que aquet petit edifici. La fatxada presenta una porteta rodona, damunt de la qual una obertura en forma de creu bisantina dona pas á la llum al interior. Un abside semicircular ab única finestreta forma lo presbiteri. La volta es apuntada y s' apoya en una senzilla repisa. Tan humil construcció tanca un notable retaule del sigle xv figurant Sant Ciprià ab passos de sa vida, dividit en requadros. Quatre requadros més forman son bassament y contenen Sant Jordi, Sant Sebastiá, Sant Antoni y una Verge mártir, y en las portas hi ha pintat l' Arcangel Sant Gabriel y l' Anunciació. Lo retaule será trasladat aviat á la parroquia de Sant Fost, de la que depen la capella, á fi de que sia mellor guardada joia de tanta válua. En substitució d' éll s' hi col·locará un altre del Renaixement existent en lo mateix temple.

A 3/4 de 5 empenían lo retorn, baixant per lo camí de carro que suaument davalla seguint la serra paralelament situada á la en que s' assenta la dita iglesia, acompanyant á nostres consocis lo Sr. Rector. Passaren los guals del Besós y riera de Caldas, fins á trovar la via, dirigintse envers Moncada, ahont esperaren lo tren, que á 1/4 de 9 los torná á Barcelona.



## EXCURSIÓ

À SITGES, COSTAS DE GARRAF Y CASTELL DE FELS  
*los días 11 y 12 de Febrer de 1882.*

Ab l' objecte de portar á terme la dita excursió se reuníren en l' estació del ferro-carril d' aquesta ciutat á Vilanova, los senyors Cardona, Vergés, Gich, Massó, Coll y Gasch, y Casades (P.), á las 6 del vespre del dia 11. Malgrat lo temps plujós que feya emprenguénen lo camí, privantlos la fosca que regnava de poder ferse cárrech del panorama de la via.

S' arrivá á Sitges á las 7-50, dirigintse tot seguit á la fonda titulada *La Subur*, nou establiment construit de planta y que deu recomanarse per sas bonas condicions de comoditat y economia. Son duenyo, D. Francisco Carcolse, enterat de que 'ls excursionistas se trobavan en son establiment, los obsequiá ab molta deferencia declarantse entussiasta admirador de la noble tasca que LA CATALANISTA 's proposa.

Després del ben servit sopar, s' aná á donar una volta per la vila, quals carrers están profusament il·luminats ab gas, contemplant desde lo *Baluart* la rompent de las enfurismadas onas.

La vila de Sitges es una de las més bonicas y ben situadas de la costa catalana, y la extraordinaria netedat de sas casas, algunas de las quals son de magnífich aspecte, donan idea de una població rica y avansada. Arresserada dels vents per las serras que en semi-círcol la tancan y refrescada per las marinadas, sa temperatura es en tot temps apacible, y lo trovarse assentada en la suau pendent d' un puig fá que 's gosi, desde lo punt dit lo *Baluart*, l' hermós panorama del mar, de la platja, de las blanquíssimas casas de la vila y de las serras que l' amparan.

L' iglesia sembla de últims del sigle xvi y 's trova avuy completament modernisada. Conté alguns retaules dels dos últims sigles. Sa situació es molt pintoresca, puix que s' assenta damunt de una eminencia al mar propera.

De l' antiga població sols fou possible veure un grandió casall quadrat y algunas vellas casas ab curiosas finestras, quals detalls desapareixen sota del emblanquinat.

Lo dia 12 á las 7 y mitja se sortí de Sitges, á peu, envers las costas de Garraf, prenent un curt espay la carretera, y entrant després á la via pera poder contemplar las gegantíñas obras que s' han degut fer, pera donar pas al carril.

Durant lo camí poguéren admirar los altíssims terraplens que uneixen los extrems de amplas platjas; los atrevits y costosos viaductes, que recordant las superbas construccions romanas, enlayran la via per aquells rocams accessibles sols als aligots y falcons; y las llargas foradadas, obras titánicas, en que l' imaginació se trova anorreada.



A las 9'45 baixáren desde la via á la riera de Vallcaica, en qual lloch hi ha lo doble viaducte de la via y de la carretera paral·lament situats, una de las més notables obras de fàbrica del camí. D' ell ne tragué una vista lo Sr. Massó, mentres s' esperá lo pas del tren.

Al cap de una hora s' emprengué novament la marxa, pujant á la carretera pera estalviar-se lo penós pas dels túnels, y pera disfrutar dels hermosos cops de vista que desd' élla 's dominan.

Se deixá ben tost la carretera, que en aquet punt s' enfila costas amunt fins al pas de la *Mala dona* y baixant al terraplé, se passá lo túnel de *Penya-Roja*, trovant desseguida l' atrevidíssim viaducte de aquet nom, de vuit grans archs de considerable volada. D' ell intentá traure una vista lo Sr. Massó, més lo furiós vent que á las horas regnava feu impossibles sos esforços. Aquet punt es lo més *feréstich* de la via, puix que demunt d' ella s' abocan inmensas masses de rocas, y ahont los esforços pera dominar las asperesas de la naturalesa han degut esser titánichs.

Seguidament se passá lo túnel de la *Falconera*, perforat en 15 mesos, y que ab deu minuts fou salvat á pas llarch. Passat lo túnel s' arrivá á la vall de Garraf. Eran las 11.

Al costat del grandíós terraplé, que traspassa l' ampla platja y vall de Garraf y uneix lo dit túnel ab lo que 'l segueix, s' alsa una vella casa y una torre propietat de nostre distingit consóci senyor Güell y Bacigalupi, en la qual esperava aquest als excursionistas, als qui obsequiá ab un succulent esmorsar, tenint ab ells tota mena d' atencions.

Envers la una se posá á ploure, privant l' ascenció al pich de la Morella, (2 horas de pujada y tres de baixada fins á Castell-de-Fels), desde qual lloch se gosa de un sorprenent y extens panorama.

A las 2 pará de ploure y acompanyats per lo Sr. Güell emprengueren lo camí envers Castell-de-Fels, per la carretera, disfrutant de la vista extensíssima del mar y de las selvatjes y frés-tegas montanyas en las que hi dominan los tons cendrosos y verts foscos é hi abundan espessas matas de *margalló* y en las cimas los boscos de pins. Seguint la carretera, un cop passat lo *Pas trencat*, comensa aquella á baixar suaument seguint las estribacions de las montanyas, las que van presentantse menys esquerpas, y en las quals son de bell efecte las valls ditas de Ginesta, Vallbona, Aygua pura y Pual, rublertas de vegetació y dominadas per las capritxosas siluetas de las altas serras. A la part de mar s' extén la via emplantada en l' ampla platja y plana de la marina, guarnida en alguns punts de boscos de pins.

En aquet punt un fort vent N. E. y la pluja que torná á caure obligá als excursionistas á dirigir-se depressa á l' estació de Castell-



de-Fels. Eran las 3-30. Quan lo mal temps permeté sortir de l'estació, malgrat lo vent que feya, se dirigiren á visitar lo poble.

L'aspecte típic del mateix crida poderosament l'atenció. Es format per algunas masias escampadas arreu, tenint totes ellas enrevellidas torras rodonas ó quadradas, y assentadas al peu de las vehinas serras. Al Nort s'alsa un puig coronat en sa cima de la antiga iglesia y castell; més avall hi ha algunas rónegas casas. A la part de Ponent s'alsa la rabassuda y molt interessant *Torra barona*.

Al entrar en lo poble y aprop de la carretera hi ha un curt renгле de casas ab dos altas y quadradas torras. en una de las quals hi ha una lápida que diu:

IHS—XPS=GABRIEL FOL=CHER PER ELL=  
E PER LOS SEVS=MDLX.

Pujant lo viarany que serpenteija en lo puig rublert de gines-teras, arbussos y oliveras s'arriva á la porta del castell. En lo pati s'hi conserva lo cavalcador, y per una gran escala 's puja á una espayosíssima cambra, desde quals finestras se gosa de bellíssimas vistas. Per la part de N. E. s'ovíran las serraladas que domina lo castell del Aramprunyá, lo plá de Barcelona, lo Montjuich, las montanyas de la costa y 'l mar.

Al costat del castell hi ha l'iglesia, precedida de un pati que conté una gran lauda moderna de marbre ab escut nobiliari.

Lo temple es románich, molt primitiu, ab volta de canó v quadrat cimbóri en lo crehuer. Poch te més de notable.

Tornats á l'estació, lo tren que passa á las 7 los conduhí felisment á Barcelona, arrivanthi á tres quarts de vuyt.

## NOVAS

Han sigut cedit's á la ASSOCIACIÓ los objectes y obras següents:

Per D. Juli E. Tarrats: *Historia de las Islas de África y Cartago* por M. D. Averac; é *Historia de la Turquía* por José María Joanin y por Mr. Julio Van Gaver, Barcelona 1840. Per D. Joaquim Salarich, delegat á Caldetas: *Efemérides Vigatanas*, per lo propi donador. Per D. Joseph d' Argullol: *Gran manifestacion proteccionista* celebrada el 26 de Junio de 1881 bajo la iniciativa del Fomento de la Produccion Española. Per D. Ramon Soriano: *Catálogo de los objetos* presentados en la primera exposicion de artes decorativas celebrada en el Instituto de Fomento del



trabajo nacional; *Exposicion de grabados* de autores españoles celebrada por la Asociacion Artístico-Arqueológica Barcelonesa en Enero de 1880; *El nuevo Establecimiento Terápico-funcional* fundado en Barcelona por el Médico Director y propietario del mismo D. Eusebio Nunnell y Terrada, Barcelona 1879; *Necesidad de la Asociacion* general para la reforma penitenciaria en España; *Memoria* que en la sesion pública celebrada el 11 de Enero del 80 por la propia Asociacion leyó su Secretario general D. Pedro Armengol y Cornet; *Memoria* relativa á los resultados obtenidos por la Junta provincial de Barcelona en el censo general de la poblacion de 1877 llevado á cabo por la Direccion general del Instituto Geográfico y Estadístico, Barcelona 1879; *Catálogo* de la Exposicion general de Bellas Artes de 1881; *Reglamento* para la Compañía de Bomberos de la Ciudad de Barcelona, Barcelona 1876; *Reglamento* de la Escuela de Ciegos y de Sordo-Mudos de Barcelona sostenido por el Excmo. Ayuntamiento, Barcelona 1877; *Discurso* leído en la Academia de Derecho administrativo de Barcelona por el Dr. D. José de Somoza Llanos, Barcelona 1880; *Memoria* explicativa del proyecto de presupuesto especial de Ensanche para el Ejercicio económico de 1880 á 1881, formulado por la comision especial de Ensanche en cumplimiento de las disposiciones legales vigentes; y varis opusculs. Per lo Foment de la producció espanyola: *Coleccion* de leyes y disposiciones administrativas útiles para los industriales, Barcelona 1882. Per D. Lluís M.<sup>a</sup> Soler y Puig: Un número de la *Gaceta* de Madrid del mes de Mars de 1833. Per D. Joan B. Parcet delegat á Fitó: 8 goigs diversos y una moneda de coure árabe. Per D. Estanislau Vayreda, delegat á Olot: *Plantas notables* por su utilidad ó rareza que crecen espontáneamente en Cataluña ó sea apuntes para la flora Catalana, per lo propi donador, Madrid 1879.

Per D. Joan Cardona: Un exemplar del castis-cornutus de Filipinas. Per D. Juli E. Tarrats: *La Teoría Darwiniana* y la creacion llamada independiente, Barcelona 1878; *Consideraciones político-médicas* sobre la salud de los navegantes, Madrid 1769; *Historias* de Alemania, Prusia y Austria, Barcelona 1845; *España Mariana* ó sea reseña histórica y estadística, Madrid 1868. Per D. Joaquim Riera y Bertran: Una moneda de plata espanyola, altre dels Estats-Units y dos de coure catalanas. Per D. Joseph Vilaseca: *Guia de camins* per anar y venir de las parts mes principals de España y Roma, Manresa. Per D. Joaquim Salarich, delegat á Caldetas: 3 fragments de cerámica romana y un pondus.